

Nr 330.

Av friherre **Lagerfelt m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbeten, till motverkande av arbetslösheten.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 vilja undertecknade härmed framlägga förslag till arbeten för arbetslöshetens avhjälpande, vilka ur räntabilitetssynpunkt erbjuda särskilt stora fördelar.

Jordbruksnäringens betryck måste anses vara en av de allvarligaste krisföreteelserna, icke minst på grund av dess inflytande på andra näringsgrenars produktions- och avsättningsförhållanden. Det synes oss ligga stor vikt uppå att söka åstadkomma en kombination mellan det av arbetslösheten framtvingade arbetsskapandet och jordbrukets mest trängande behov av räntabilitetsbefordrande förbättringar.

Sådana förhållandena nu äro förlorar jordbruket årligen mycket stora värden därigenom att kreatursspillningen icke tillvaratages på tillfredsställande sätt. Behovet av rationell gödselvård har länge varit aktuellt och åtgärder ha från riksdagens sida tidigare vidtagits för beredande av möjlighet för jordbrukare att erhålla lån till utförande av gödselvårdsanläggningar. Dylika lån hava utlämnats på villkor som stadgas i kungl. kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 576) med ändringar i kungörelsen den 29 maj 1931 (nr 132).

Innehavare av mindre jordbruk hava också i samband med jordbrukspremiering kunnat erhålla s. k. premielån (lån utan återbetalningsskyldighet) till byggande av gödselstäder och urinbrunnar. Dessa premielån hava emellertid för år 1933 helt indragits.

De värden, som genom tidsenliga gödselvårdsanläggningar kunna tillvaratagas, äro mycket betydande. Spillningen från ett fullvuxet nötkreatur, som erhållit normal utfodring, representerar under en stallfodringsperiod med nuvarande pris på artificiella gödselämnen och med beräknad växtnäringseffekt ett penningvärde av omkring 50 kronor. Vid saknad av gödselvårdsanläggning och därav följande dålig gödselvård nedgår detta värde med omkring hälften, alltså till 25 kronor pr nötkreatur och år, och växtnäringssämen till ett värde av 25 kronor gå alltså vid frånvaron av rationell gödselvård förlorade. De förluster, som härigenom uppstå för vårt jordbruk, äro av betydande storleksordning. På en 10-korsbesättning rör det sig om 250 kronor, på en 100-korsbesättning 2,500 kronor pr år.

Om hela landets kreatursstock på gängse sätt beräknas i nötkreatursenheter ger detta omkring 3 miljoner enheter och fördelade på 411,000 brukningsdelar (det antal brukningsdelar, som enligt 1927 års jordbruksräkning hava nötkreatursbesättningar) blir antalet enheter pr ladugård 7.3 st. Den genomsnittliga besparingen för ladugård skulle alltså bli $7.3 \times 25 = 182:50$ kronor

pr år. Då med ledning av från landets jordbrukskonsulenter insamlade uppgifter gödselstäder för närvarande finnas vid cirka 17 % av ovannämnda brukningsdelar, och då det utan alltför grovt fel kan antagas, att sagda gödselstadsbestånd omfattar såväl större som mindre djurbesättningar i sådan proportion att nämnda 17 % även kan anses gälla djurantalet, skulle det sålunda i landet för närvarande finnas 2,490,000 nötkreatursenheter, på vilka till följe gödselvanvård sammanlagt icke mindre än 62.25 milj. kronor årligen gå förlorade.

Oförtydligt framgår härav betydelsen av att snarast få till stånd en i stort upplagd plan för ladugårdarnas förseende med sådana anordningar, att gödselns värdefulla växtnäringssämnen på ett riktigt sätt tillvaratagas. För detta fordras förutom täta gödselrännor av betong i ladugården *gödselstäder med urinbrunn av betong*. De rika erfarenheter, som vunnits vid utförande av de hittills byggda cirka 70,000 betonggödselstäderna i landet, uppvisa, att utförandet av en sådan anläggning är en mycket god kapitalplacering. Anläggningskostnaderna räknat pr nötkreatursenhet variera ganska avsevärt beroende på pris på material och arbete, i vilken utsträckning murar uppföras, i vad mån torvströ användes eller icke samt på anläggningens storlek. För varje djurenhet behöves en yta i gödselstadsplanen av 4—6 kvm, samt en rymd i brunnen av 0.7—2 kbm, beroende på ströanvändningen m. m. En mindre anläggning blir i regel pr djurenhet något dyrare än en större. I ett hundratal undersökta fall har kostnaden varierat mellan 40—80 kronor med en medelkostnad av cirka 60 kronor pr djurenhet.

Som ovan nämnts utgör *vinsten* med gödselvårdsanläggningen c:a 25 kronor pr nötkreatursenhet och utgiften för anläggningen 60 kronor pr enhet. Anläggningen amorterar sig således på mindre än 3 år, vilket med hänsyn desslikes till betongmaterialets beständighet måste betecknas såsom särskilt anmärkningsvärt.

Byggandet av gödselvårdsanläggningar har under senaste femårsperioden årligen omfattat cirka 1 % av ifrågavarande brukningsdelar. Om med hänsyn till såväl den sällsamt gynnsamma kapitalplacering, utförandet av gödselvårdsanläggningar innebär, som också de rikliga och över hela landet jämnt fördelade arbetstillfällen, som härigenom skulle skapas, torde ett med statens hjälp igångsatt gödselstadsbyggande i ett tempo, endast fem gånger snabbare än hitintills, d. v. s. en utbyggnad pr år av 5 % av behöriga brukningsdelar, få sägas vara ett i bästa mening produktivt och röntegivande arbete.

Av det föregående framgår, att medelantalet djurenheter pr brukningsdel är 7.3, samt att kostnaden för anläggningen kan beräknas uppgå till cirka 60 kronor pr enhet. Anläggningskostnaden blir sålunda cirka 440 kronor pr brukningsdel. Fem % av antalet brukningsdeler utgör cirka 20,500 st. *Totala kapitalbehovet för utbyggnad vid detta antal brukningsdeler utgör sålunda cirka 9 miljoner kronor.*

Då en uppdelning av kostnaderna för arbete och material ger vid handen att cirka 50 % kommer på direkta arbetslöner, bli arbetskostnaderna för ovan-

nämnda företag 4.5 miljoner kronor, vilket med hänsyn till nuvarande arbetspriser vid jordbruket *motsvarar i runt tal 1 miljon dagsverken*. Häri är då icke inräknat ett icke obetydligt antal dagsverken för indirekt arbete med skärv- och makadamslagning, transporter och dylikt samt det arbete, som faller på de för anläggningarna nödvändiga fabriksvarorna, cement och järn m. m.

Ur en annan synpunkt skulle ett tillvaratagande av den naturliga gödselns växtnäringssämnen även innebära väsentliga fördelar, nämligen därigenom att import av särskilt kväve- och kalihaltiga konstgödselmedel kunde i avsevärd mån nedbringas.

För att möjliggöra utförandet av gödselvårdsanläggningar i här nämnda begränsade omfattning torde staten till följd av jordbrukets ekonomiskt synnerligen svåra läge behöva lämna hjälp i form av dels direkt bidrag, uppgående till förslagsvis 40 % av byggnadskostnaderna, dels ock lån till motsvarande % av kostnaderna. Detta skulle för utbyggnad i ovannämnda omfattning betyda ett sammanlagt bidragsbehov av 3.6 miljoner kronor och lånemedel till samma belopp, eller i allt 7.2 miljoner kronor.

Ett genomförande av här skisserade förslag till lämpligt arbetsobjekt torde bäst kunna ske genom hushållningssällskapens medverkan.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte för beredande i stor utsträckning av arbetstillfällen samt för tillvaratagande av värdefulla växtnäringssämnen utav medlen till arbetslöshetens bekämpande *dels* anvisa ett förslagsanslag av 3.6 miljoner kronor att utgå såsom bidrag för utbyggande av cementerade gödselvårdsanläggningar, *dels ock* avsätta förslagsvis 3.6 miljoner kronor till utlämnande av lån för samma ändamål mot i tillämpliga delar nu gällande villkor för lån från gödselvårdslånefonden.

Stockholm den 19 april 1933.

Israel Lagerfelt.

J. B. Johansson.

D. Pettersson.

Fritiof Gustafson.

Carl Bengtsson.